

ERENDİZ ATASÜ

ŞAIRİN ÖLÜMÜ

ERENDİZ ATASÜ
ŞAİRİN
ÖLÜMÜ

Can ağdaş

Şairin Ölümlü, Erendiz Atasü

© 2019, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Temmuz 2019, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Cem Alpan

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdaş, Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat Yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak tasarımı: Alper Zeki

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 31900

ISBN 978-975-07-4089-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750740893

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

ERENDİZ ATASÜ
ŞAİRİN
ÖLÜMÜ

ÖYKÜ

♥can

Erendiz Atasü'nün Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Kadınlar da Vardır, 2004

Dün ve Ferda, 2013

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi, 2014

Kızıl Kale, 2015

Benim Yazarlarım, 2015

Onunla Güzeldim - Uçu, 2015

Saldırganı Hoş Tutmak, 2015

Baharat Ülkesi'nin Hazin Tarihi, 2016

Dağın Öteki Yüzü, 2016

Kadınlığım, Yazarlığım, Yurdum, 2017

Uy Karadeniz Uy... (Lanetliler), 2017

Türk Romanında Bir Gezinti, 2019

ERENDİZ ATASÜ, 1947'de Ankara'da doğdu. 1968'de Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı fakültede uzun yıllar öğretim üyesi olarak çalıştıktan sonra 1997'de farmakognozi profesörlüğünden emekliye ayrıldı. Öyküleri, 1981'den bu yana, *Sanat Edebiyatı*'81, *Düşün*, *Çağdaş Türk Dili*, *Varlık*; deneme, inceleme ve makaleleri *Saçak*, *Çağdaş Türk Dili*, *Cumhuriyet Kitap*, *Radikal Kitap*, *Varlık*, *Papirüs* gibi dergiler ile *Cumhuriyet* ve *Aydınlık* gazetelerinde yayımlandı ve yayımlanmaktadır. *Dağın Öteki Yüzü* adlı romanı İngilizceye (2000), *Lanetliler* Almancaya (2004), *Bir Yaşadönümü Rüyası* Yunancaya (2005), İngilizceye (2013) çevrilip yayımlanmıştır. Atasü'nün bazı öyküleri İngiltere, ABD, Fransa, Almanya, Hollanda, İsviçre, İtalya, Çekya ve Hırvatistan'da yayımlanan öykü antolojilerinde yer almıştır. Eserleri: *Kadınlar da Vardır* (1983, Akademi Kitabevi Öykü Birincilik Ödülü), *Lanetliler* (1985), *Dullara Yas Yakışır* (1988), *Onunla Güzeldim* (1990), *Dağın Öteki Yüzü* (1996, Orhan Kemal Roman Ödülü), *Taş Üstüne Gül Oyması* (1997, Yunus Nadi Öykü Ödülü; 1998, Haldun Taner Öykü Ödülü), *Uçu* (1998), *Gençliğin O Yakıcı Mevsimi* (1999), *Benim Yazarlarım* (2000), *Kadınlığım, Yazarlığım, Yurdum* (2001), *Bir Yaşadönümü Rüyası* (2002), *İmgelerin İzi* (2003), *Kavram ve Slogan* (2004), *Açık Oturumlar Çağı* (2006), *İncir Ağacının Ölümü* (2008), *Düşünce Sefaletinin Kıskaçında* (2008), *Bilinçle Beden Arasındaki Uzaklık* (2009), *Hayatın En Mutlu Anı* (2011, Yunus Nadi Öykü Ödülü; 2010, Dünya Kitap Yılın Telif Kitabı Ödülü), *Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı* (2011), *Yıllar Gerçerken Hayat ve Roman* (2013), *Dün ve Ferda* (2013), *Kızıl Kale* (2015, Türkan Saylan Sanat Ödülü), *Saldırganı Hoş Tutmak* (2015), *Baharat Ülkesi'nin Hazin Tarihi* (2016), *Şairin Ölümü* (2019), *Türk Romanında Bir Gezinti* (2019).

İçindekiler

Bir Başka Fahriye Abla	11
Füg	29
Sinema Tutkusu	43
Leyla ya da Anılar da Değişir	53
Tuhaf Bir Sindrella Öyküsü ya da Aşırı Yorum	65
Bir Diğeri Uzakta Ölürken	89
Şairin Ölümü	93
Baharat Ülkesi'nden Bir Aydın	113
Pruva Şehir Devletinin Sulara Gömülmesi	133

BİR BAŞKA FAHİRİYE ABLA

“İnsan denilen şey rüyadan yapılmıştır
ve onu uzun bir uyku bekler.”

W. Shakespeare

*Kömür gözlerin, apak dişlerin ve abanoz gerdanıyla
Ne güzel kaptanımızdın sen Fahriye Abla*

Tuhaf bir düşünce gördüm: Eylemlerle paralanmış bir ülkede siyasi bir toplantıya gitmişim. Yarıda bırakıp çıktım. Mezarlığa yöneldim; toprağı eşeledim, mezarları kurcaladım. Fahriye Nenemi bulup kucakladım, onu toprağın derinliklerinden yeryüzüne taşıdım. Öldüğü zamanki halinde değildi; avurtları çökmüş, gözünün ferisi kaçmış, esmer derisi buruş buruş, kıvrıkcık saçları kırçıl yaşlı kadın değildi. Ben doğmadan yıllarca önce, daha annemle babam tanışıp evlenmeden önce, daha bile önce, annem çocukken, belki o bile doğmamışken, anneannem yeni evli bir genç kadın, belki de yeni evli bir çocukken çekilmiş o fotoğraftaki gibiydi; kendisi de ergenlikle yetişkinlik arası olmalı o resimde; yanakları gergin, derisi ışıltılı, kütür kütür, körpe mi körpe siyahi güzeli...

Uyanmışım.

* * *

Fahriye Nenem öldüğünde ağlamadım. Acıyla karşılaşan ergenlerin o buzul zırhını kuşanmıştım; pek üzül-düğümü de anımsamıyorum. Galiba uzun süren hastalı-ğından bunalmıştım. Bizimkilere göre kendi hatasıydı başına gelenler. Astımı vardı, nefes darlığı –*anfizem* de-nirdi o zamanlar, şimdilerde KOAH diye anılan rahatsızlık– ve sigara tiryakiliğinde direniyordu. Bizimkiler çevresindeyken, korkusundan –annem de babam da atmaca gibiydiler bu konuda, “Sağlık, sağlık Fahriye Abla!”, sağ-lık, özellikle annemin tanrısıydı– kesin sigara yasağını pek delemiyordu ama el ayak çekilince değmeyin keyfi-ne Fahriye Turşucu’nun. Kim bilir ne zevkle tütürürdü peş peşe yaktığı sigaraları! Şunu iftiharla söyleyebilirim; annemle babama hiç casusluk yapmadım, Fahriye Nene-mi suçüstü yakalayıp gammazlamadım. Ama belki de o çok sakınımlıydı, buna fırsat vermedi... Çocuklara nasıl davranılması gerektiğini bilirdi.

Yoğurtçuyu ayarlamıştı, harçlığında biriktirdikle-riyle, evde yalnız kaldığı zamanlar seyyar yoğurt satıcısı olan yakışıklı gencin aracılığıyla paket paket sigara alıyor, kim bilir nerelere saklıyordu. Mahalle bakkalı, ona sigara satmaması konusunda tembihliydi de. O yıl, yaz tatilinden eve dönüşte Fahriye Nenemi çok hasta bulduk. On beş gün süren tütün ayını sonucu ölecek hale gelmişti. Alkol komasına doğru kararlı adımlarla ilerlediğini bilen ama bu bilgiye duygularını sağırılaştırmış bir dipsomanın yudum yudum, ya da lıkır lıkır ölmesi, ya da ölüm eşiğ-i-ne gelişi gibi, Fahriye Turşucu yalnız kaldığı iki hafta bo-yunca burnundan püfür püfür o lezzetli dumanı savura-rak ölümü çağırmiştı. Son yıllarda sık sık yinelenen ve

uzun süren yatağa düşme süreçlerinin bu sonuncusu onu toprağın derinliklerine sürükleyecekti.

Beni cenazeye götürmediler. Yakın akrabaların o sırada kentte bulunanları mezarlığa gitmişlerdi. Babam, iş gezisindeydi. Anlaşılan törene katılanların çoğu kadındı ki cenazenin kabre indirilmesinde ufak bir kriz yaşanmış, imam bir erkek akrabasının öne çıkmasını isteyince, herkes çaresizlikle birbirine bakmış ve o tarihte sadece yeniyetme olan dayıoğlum, olayı aktaran annemin yorumuna göre, “fedakârca” ve “tereddütsüzce” kendini çukura atmış ve Fahriye Nenemi toprağa o yatırmış. Ölüm beni üzememişti ama, Fahriye Nenemin son döşeği olan o çukur, “ağabey” dediğim dayızademin bir sıçrayışta oraya atlaması; beyaz bir gecelik giymiş olarak hayal ettiğim Fahriye Nenemin orada uslu bir çocuk gibi yatışı, üzerine serpilen toprak, uzun süre ergen imgelemimde canlılığını korudu. Belki de hayat galesinde Fahriye Nenemi tümünden unutuncaya kadar, anılan sahne belleğimdeki canlılığını sürdürdü; bilemiyorum.

Annem üzgündü; o da ağlamıyordu ama içtenlikle üzüldüğünü hissedebiliyordum. Evi çekip çevirmedeki sadık yardımcısını yitirmenin can sıkıcılığından çok daha fazlaydı üzüntüsü; zaten –şimdi düşünüyorum da– yardımcıdansa yüke dönüşmüştü Fahriye Nenem, o yıllarda bunu ayırımsayabiliyorum; ölümünün yarattığı ferahlamayı anımsıyor muyum çıkarsıyor muyum, bilemiyorum. Ondan kurtulmak düşünülemezdi; zaten böyle bir kurtuluş için Darülaceze’den başka kurum yoktu o günlerde. Darülaceze ise aile şerefine yakışmazdı. Bir hayat alınmıştı ve karşılığında, gün gelip de o hayat ölüme yönelince artık işe yaramayan bedene bakım verilmeliydi. Sözsüz sözleşme buydu ve bizimkiler keyifleri kaçsa da sözleşmeye sadık kalacak kadar vicdan sahibiydiler. Annemin onu sevdiğini biliyorum; bir tür can yoldaşydılar;

annemin ona seslenişiyle “Fahriye Abla” bütün gizli üzüntüleri söze gerek kalmadan sezebilen ve sırları kendisiyle birlikte mezara götüreceğinden asla kuşku duyulmayan bir sadakat ve sabır taşıydı! Bir kara delik gibi her şeyi yutan ve hiçbir şey sızdırmayan sağlam bir kütle! Böyle bakılınca, korkunç bir görünüm alıyor Fahriye Turřucu’nun şefkati! Tevekkeli babam, kendisine pek de sorulmadan evine yerleştirilmiş bu abanoz kadından hep biraz tedirgindi. Anneannemin casusu muydu, babamın nazarında? Babamın tedirginliğini anımsıyor muyum, çıkarıyor muyum, onu da bilemiyorum. Zeki ve vicdanlı bir adamdı, kanının kaynamadığı kişileri de tarafsız yarğalayabilirdi. Fahriye Turřucu’nun hiçbir falsosunun olmadığını –sağlığını bozan sigaradan başka– karısının meslek hayatını onun sayesinde yürütebildiğini görüyordu; ama içinden ona “Fahriye Abla” demek bir türlü gelmiyor olmalıydı ki, ona hem onurlandırıcı hem de ikisinin arasına mesafe koyan bir ad takmıştı: “Kaptan”! Fahriye Kaptan! Hane gemisinin kaptanı! Babam da armatör oluyordu herhalde! Babamın hem okşayan hem ısırın mizahı Dıranas’ın namlı şiirini de Fahriye Nenem için uyarlamıştı: “Bir başka Fahriye Abla!” Bütün bunlara Fahriye Nenem ne diyordu... Bilmiyorum, kimse fikrini sormuyordu ki, bana kalırsa yani şimdiki dūřünceme göre merak da etmiyorlardı. O da sorulmadan söylemiyordu. Hep dinleyen ve uyan, hiçbir zaman tepki vermeyen bir hayat. İnsan kılığında bir ev hayvanı ya da insan kılığında mükemmel bir robot! Nasıl olup da atlamamıştı! Niye o kadar şaşılıyordu ki sigara dūřkünlüęüne! Sigara içmeyi ne yapacaktı! şaşılacak olan, sırlarla ve tepkisizliklerle şişip şişip de hiçbir yakınma sızdırmayan varlığının nasıl olup da yuttuklarını zehre dönüştürüp kusmak yerine hâlâ şefkat üretebilmesiydi. aresizlięi bunun tek açıklaması olamaz. Galiba o öldükten ve hastalanma süreçlerinin yarattığı yükün ve gizli öfkenin birden yok

oluvermesinin sonucu meydana gelen ferahlama da geçtikten sonra, babam biraz utanarak, annem içtenlikle onu takdir edeceklerdi.

O günlerdeki anneme dönecek olursak, beni –bir tanesini– gönül huzuruyla emanet edebileceği tek insandı Fahriye Nenem. Bu konuda babamdan bile daha çok Fahriye Neneme güvendiğini sanıyorum. Neyse ki, öldüğünde ben artık çocuk sayılmazdım; anneme babama tiyatroya, sinemaya, eşe dosta giderlerken eşlik edebiliyordum. Ev işleri anneme kalmıştı ama babam devrinin erkeklerinden hiç beklenmeyecek ölçüde anneme yardımcıydı; hane gemisinin dümenini eline geçirmişti dümenciliğin meşakkatine de yakınmasız katlanıyordu. İki si daha bir yakınlaşmış gibiydiler; daha doğrusu üçümüz daha yakınlaşmıştık. Bunun benim açımdan iyi bir şey olup olmadığını bilemeyeceğim. Büyüyordum ve kendi kanatlarımla uçmak için belli belirsiz arzular kıpırdıyor muydu yüreğimde? Annemle babamın yakınlığı beni kuşatıyordu. Fahriye Nenem on yaş daha genç ve hayatta olsaydı, annemle babam kendi başlarına kalsalardı daha mı çabuk büyürdüm? Belki. Yavaş büyümemde ve üçlü kozamızda sobalı evimizin katkısı unutulmamalı. Tüm aile, mecburen soba başında mecburen güzelleştirilen soba başı sohbetleri, kavru lan kış kestanesi, soba yalazında yağları mis gibi eriyen ızgara kış köfteleri. Babam yakıyordu artık sobamızı, başında eski fötr şapkası –küllerden korunmak için– dilinde bir Karadeniz türküsüyle anımsıyorum onu, sobaya kömür boca ederken. Memnuniyetsiz bir hali yoktu.

Böylece, mezar taşı da dikildikten sonra Fahriye Nenem hayatımızdan silindi. Bir beslemenin beklenen kaderinden daha kötüsünü yaşamamıştı, hatta daha iyi bir hayatının olduğu bile rahatça ileri sürülebilir. Gerçek bir aile üyesi gibi davranılmıştı kendisine, sığıntı bir halaya ya da teyzeye davranıldığı gibi; hakaret edilmemiş, teca-

vüze uğramamış, başka türden şiddet de görmemiş –sadece sigara konusunda okkalı azarlanmış– arada sırada takdir bile edilmişti. Aç, açık konmamıştı. Yaşlılığında iyi kötü bakılmıştı. Velhasıl isyanı seçenler gibi sonunda perişan olmamıştı. Sadece o hep uygulayıcı hep emir alıcı olmuş, hiçbir konuda fikri sorulmamıştı. Güzel de o devirde kadınların zaten fikri sorulmazdı ki... Ama besleme olmayanların belki kendi isteklerini evin beyine kabul ettirebilmek için başka yöntemleri vardı ki Fahriye Turşucu bunlardan hiç yararlanmamıştı. Onun hiç erkeği olmamıştı; eskilerin deyimiyle kızıoğlankız doğmuş, kızıoğlankız ölmüştü.

Bazen, ölümünden on yıllar sonra, bir çocuğu büyütmenin ne muazzam bir emek ve sabır istediğini yaşayarak öğrendiğimde, çocukluğuma emek veren kişi, yani Fahriye Turşucu, yeniden aklıma düşer olduğunda, onun anneanneme tutkun olup olmadığını merak etmişimdir. Hiçbir zaman yanıtı bilinemeyecek sorular... Anneanneme, baba evinden gelin giderken armağan edilmiş Fahriye Turşucu. O zaman soyadı yok tabii. Fahriye Kalfa. Habeş güzeli. Esir pazarından alınmamış. Bir ailesi var. Bir kız kardeşi, adı Bahriye olan. Bir babası, onu ve Bahriye'yi hediye eden ya da satan. Turşucu bir baba. Adı söylenirdi çocukluğumda, unuttum. Hangi rüzgâr onu, masallara aç çocuk imgelemimin turşu fıçısının başında, bir dudağı yerde bir dudağı gökte siyahi bir dev olarak canlandırdığı bu esrarengiz adamı, Habeş diyarından Osmanlı ülkesine savurmuş... Kızıldeniz'i karşı kıyıya doğru kat eden, çöl yeli, önce Yemen'e sonra Osmanlı'nın başka ellerine, Rumeli'ye kadar... Niye kızlarını hediye etmiş ya da satmış, halayık diye; söylenmezdi. Herhalde bir anneleri vardı, ama sözü hiç geçmezdi. Soyadı

Kanunu çıkınca baba zanaatını ad diye almış iki kız kardeş. Uysal Fahriye ile asi Bahriye. Bahriye niye mi asi? Çünkü Cumhuriyet'le birlikte kaçmış hediye verildiği ya da satıldığı ailenin ya da hanımın yanından. O da istiklalini ilan etmiş! Ve bedelini ödemiş. Sadık Fahriye ise turşusunu kuracak ailenin yanından ayrılmamış. Ödül olarak, Darülaceze'de ölmemiş. Fahriye Abla ya da Fahriye Nene, anneannemin gölgesi gibi yaşamış tüm gençliğini, bitimsiz savaşlarda habire dul kalan anneannemle birlikte o evlilikten bu evliliğe geçmiş, imparatorluğun yıkımını getiren işgal günlerinde çocuklarını besleyebilmek için şehit eşinin madalyalarını satan anneannemle birlikte yas tutmuş, açlık çekmiş; anneannemin doğurduğu bütün çocukları büyütmüş. Ve sonra, genç Cumhuriyet'in örnek genç kadınlarından biri olan annem, babama sevdalanıp onunla evlenince, anneannem tarafından annemin hane gemisini yürütmekle görevlendirilmiş. Öz kız kardeşi aşk uğruna özgürlüğü seçerken, anneannemin kızı, yani annem bile özgürlüğü seçip aşk evliliği yaparken Fahriye Nenemi ne tutmuş olabilir, anneannemin dizi dibinde? Koşulsuz bağıllık...

Aile fotoğrafları, sararmış, kırışmış... Anneannem gelin verilmeden az önce, çocuklukla gençlik arasında körpe bir güzellik, bu resimde. Yaşı üç katı olan bir baba dostuyla evlendirilecek birkaç gün sonra. Başına geleceklerin bilincinde mi? Tüm kardeşler –anneleri çoktan ve veremden ölmüştür– göğsü madalyalı, başı fesli miralay babanın çevresine dizilmiş. Anlı şanlı Osmanlı zabiti... Fesatlık bu ya; babanın gölgesine sığınmışlar ya da baba bir dağmış da dağın eteklerine sığdırılmış, sindirilmişler demek geliyor içimden. Anne hastalanmasaydı ya da veremin devası bulunmuş olsaydı, elmas parçası kadar güzel ve henüz ergen kızını bu vakitsiz ve uygunsuz evlilikten koruyabilecek miydi? Yanıtı bulunamayacak sorular.

Fahriye Kalfa o resimde ailenin çocuklarından biri gibi, onlarla aynı düzlemde durmakta; kara elmas parçası.

Bir başka fotoğraf: Sadece ikisi, anneannem ve Fahriye Kalfa, daha olgun bir çağdalar, yan yana oturmuşlar, birbirlerine çok yakın duruyorlar, neredeyse kolları değecek, oyuncu bir halleri var, kıyafetleri de benzeşiyor, hanımla hizmetçi gibi değil de iki akran gibiler; yüzleri, kolları, gerdanları açık; başlarında birinin dalgalı diğerinin kıvrıkcık saçlarını kısmen açıkta koyan yemeniler, yüzlerinde aynı muzip ifade, gülümsüyorlar. Biri ak bir siyah, dolgun iki üzüm tanesine benziyor yuvarlak ve güleç yüzleri. Az önce divanlara uzanıp, yastıklara yaslanıp karşılıklı sigara mı tüttürdüler... Gramofona plak koyup Kınar Hanım'ın sesinden kanto mu dinlediler, efkârlanıp gözyaşı mı döktüler, yoksa şıkır şıkır oynayıp karşılıklı bir güzel göbük mi attılar? Tütüne birlikte başladıklarını biliyorum; anlatılırdı. "Dokunmayın Fahriye'min sigarasına," derdi anneannem hayattayken ve Fahriye Nenem henüz hasta değilken sağlık sever kızının ve damadının hırçın özeninden eski can yoldaşını sakınmaya çalışırdı. Onların bilime ve ilerlemeye inançları anneanneme, kuru bir hayalcilik gibi mi gelirdi? Ne de olsa, Osmanlı'dan şehit maaşı alamadığı yıllarda, Yunan işgali altındaki Batı Anadolu'dan kaçıp akrabalarına sığınmak üzere İstanbul'a doğru yaptığı meşakkatli yolculukta –birkaç parça eşyasına sıkıca yapışmış, yaşananın farkına varamayacak kadar küçük çocukları eteklerinde– Şirket-i Hayriye'nin Mudanya'dan bindiği, külüstür vapuru Marmara'nın ortasında fırtınaya yakalandığında –orta direk bel verirken ihtiyar teknenin bağlantıları, yaşlı bir iskeletin eklemleri gibi acıyla gıcırdarken ve çocuklar kusarken– yanında Fahriye vardı. Vapur parçalanmadan ulaşabilmişti İstanbul'a. Anneannemin de –büyük hanımefendi havalарına hiçbir zaman toz kondurmasa bile– bir sığıntılık dönemi

olmuştı. Eski debdebenin anısı uzak bir rüzgâr gibi uğuldarken zihninde, yanında Fahriye vardı. Her şeyi bilen ve hiçbir şey söylemeyen Fahriye...

Fahriye Nenem bahçede mi içerdi sigarasını acaba, bizim evde? İçerisi hiç duman kokmazdı, üstü başı da. Küçük bir ayrıntı...

* * *

Babam öldükten sonra onun sevdiği şairlere merak sardım. Ahmet Muhip Dıranas, örneğin. Onun “Fahriye Abla” şiiri, hani

*Hava keskin bir kömür kokusuyla dolar,
diye başlayıp şairin komşusu Fahriye Abla'nın
gülen dişlerini, gözlerini, apak gerdanını*

betimleyerek süren... Hani babamın Fahriye Neneme uyarladığı, kasaba durgunluğunu çerden çöpten evlerin üstüne çökmüş kömür dumanlarının kokusu gibi duyuran o güzelim şiir... Koku kadar geçmişi çağırın ne vardır... Dıranas'ın geçkin kız Fahriye'sinden yayılan ışıltı, baskın kömür dumanını delip de geçer yılların ardından.

Çocukluğumun Ankara'sının masmavi göğü kömür kokmazdı. Oysa bütün evler kömür yakar, hayat kömürün üstünde dururdu. Kışlar amansız, kar diz boyu, rüzgâr keskindi. Esti mi, önüne katar süpürürdü dumanları, stebin sert rüzgârı. Kim durabilirdi ki onun karşısında, kim kesebilirdi amansız bozkır rüzgârının yolunu? Yüksek beton binalar henüz dikilmemişti ki... Rüyada görsek, hayra yormazdık o kuleleri. Mavi buzul bir kristalde çınları kış mevsimleri. Fahriye Nenem alırdı beni okuldan, annem babam işte olurlardı. Evimize iki adımlık mesafedeydi ilkokulum. Gelin görün ki tipide iki adım bile yürümek zordur. Fahriye Nenem, has tiftikten o büyük atkısıyla sa-

rardı beni. Ufak tefekti, ikimiz de sığardık atkının altına. Rüzgâra sırtınızı vererek yürümek zorundasınızdır tipide, aksi halde nefesiniz kesilir. Öyle atkıya sarınmış, kimi kez arka arka yürüyerek gelirdik eve. Sobanın yandığı oturma odası sıcacık olurdu. Üşümüş ellerimizi, ayaklarımızı sobaya yaklaştırıp ısıtırdık. Soğuktan korunmak iyiydi.

Taşkın sıcak dalgalarıyla dolu o odaya girer girmez başlardı, Dıranas'ın şiiirindeki kömür bungunluğu... Kış kuşatması... Soğğun uyuşturduğu, soba sığınının dar bir alana kapattığı bedenlerde tutuklu canlılık... Yanı başındaki pörsümüş yaşlı kadın da bir zamanlar o canlılıkla gepegeindi... Bilmezdim ki... Hiç aklıma gelmezdi ki... Her tarafta eylemsizlik... Kokudan arınmış o odayı, çoktan yıkılmış o tek katlı bahçeli evin oturma odasını, yılların ardından, *havaya dolan keskin kömür kokusu* ile çağırmam bundan... Ne yana baksam, eylemsizlik...

* * *

Günün birinde eylemsizlik kırıldı. Bahriye çıkageldi. Fahriye Nenemin çizgileri ne kadar yuvarlaksa, ufakraksa bedeni, kız kardeşi Bahriye o kadar sıırım gibi, bedeni köşeli. Fahriye Nenemin derisi tatlı bir koyu kahve, kız kardeşi Bahriye'ninki kara marsık.

“Hasta,” dedi annem, “onun için bu kadar zayıf.”

“Bir damla yağ kalmamış derisinin altında,” dedi babam, “onun için rengi bu kadar kara.”

Böylece ana baba, bir kız kardeşlerin derileri arasındaki renk farkı açıklanmış oldu. Ama açıklanmayan şeyler de vardı. Örneğin, hastalığı. Neydi? Annem o sözcüğü, yani hastalığın adını ağzına alamıyor gibiydi.

“Eskiden de kaçır kaçır gelirdi,” dedi annem.

Anlaşılan Bahriye Turşucu'nun da sığnağı, kız kardeşinin yaşadığı evdi. Anneannemin ve ikinci kocasının

–Balkan bozgununda ve muhaceretinde– öksüz, yetim kalmış yeğenleriyle, yakın ya da uzak kadın akrabalarıyla dolup taşan evlerinde –kimi kısa, kimi uzun süreli konuktu, kimisi ise tam kadrolu hane halkından– dul ya da evde kalmış halaların, teyzelerin Boşnak sarışınlığının yanında Bahriye'nin koyu siyahı kaynayıp gidiyordu anlaşılan. Herkes birbirine bakıyor, işin bir ucundan tutuyor, nereyi bulursa orada kıvrılıp uyuyor, kavgalar eksik olmasa da hayat sürüp gidiyordu. Ve anneannemin mal müdürlüğünden mütekait son kocası bu gürültüye ancak akşamcılıkla katlanabiliyordu. Belki de birkaç yılda bir, aldığı aylığı beğenmeyip hizmetçilik yaptığı evi terk eden ya da hanımıyla ağız dalaşına tuttuğu için kovulan Bahriye'nin yeni bir kapı bulana dek süren konukluğu dikkat bile çekmiyordu.

Bizim evimiz farklıydı; anneannemin mübadeleden edindiği konaktan bozma hanesi gibi geniş değildi; küçüktü; yatılı konuk barındırmaya pek de uygun değildi. Sabah erkenden annem babam işe gidiyor, Fahriye Nene beni okuluma götürüyordu. Annem babam akşamları yorgun geliyor, kafalarını dinlemek istiyorlardı. Bahriye, Fahriye Nene gibi değildi; durmadan yüksek sesle konuşuyor, gülüyor, sık sık kesik kesik öksürüyor, zayıf bedeninden ateş gibi şaşılacak bir enerji taşıyordu. Fahriye Nene'nin odaya girdiği çıktığı bile duyulmazken Bahriye evin durgun sularını bulandıran kara bir yosun gibi sürekli bir devinim yaratıyordu. Çocukluğunu bildiği aneme önem verdiği filan yoktu, ne de babama aldırıyordu. Her koşulda ayakta kalmaya alıştı.

“Sen üzme, kendini,” demişti anneme, “ben mutfakta da kıvrılıp yatarım.”

“Olmaz öyle şey,” demişti annem, “çocuk bizim yanıma gelir, sen Fahriye Ablamın yatağında yatarsın, ona de yer yatağı yapılır.”

Benim karyolam, annemle babamın yanına taşınmıştı.

“Yok, yok, ben mutfaka yer yatağı serer yatarım,” diye diretmişti Bahriye; dediğini de yapmıştı.

Külkedisi masalındaki gibi diye düşünmüştüm. Hani o masalda Sindrella evin işini bitirince, mutfaktaki ocağın yanına kıvrılıp uyur ya. Herhalde anneannemin evinde de alışkanlığı buydu Bahriye'nin.

Kırmadığı ceviz kalmamıştı, annemin sonradan anlattığına göre. Halayık verildiği evde, ailenin konuklarından birine sevdalanmış, onunla kaçmış. Adam, Bahriye'yi nikâhlayınca, adamı bırakmış. Ekmeğimi taştan çıkarırım, elin adamının kahrını çekemem, nikâhlanmazsa kendi bilir, deyyus oğlu deyyus, deyip yeniden bir başka evde hizmetçiliğe başlamış. Bir tarihte Reji'de tütün işçiliği yapmış. Sonra başka sevdalar, kazandığı parayı hovardasına yedirmeler, terkler ve terk edilmeler, anneannemin evinde derlenip toplanma süreleri, yeniden çalışmaya başlamalar, yani el âlemin kirini pisini arıtmaya koyulmalar... Bol bol ve en ucuzundan sigara içmeler. İçki de içermiş! Şaşırtıcı! Hiç kadınlar içki içer mi! Küfür de edermiş, tepesi attı mı! İnanılır gibi değil! Çalışmaktan usanmalar. Galiba bir kez evlenip boşanmış da. Galiba bir de çocuk doğurmuş, bakamayıp Dârüleytam'a bıraktığı... Kız kardeşi Fahriye, erkek teni tanımadan doğurmadığı çocukların analığına sızırken, Fahriye erkekleri tren katarları gibi art arda dizip analık vagonundan aşağı atlamış! Olur şey değil! Ve nihayet tükenen vücut... Anneannemin evi yok ki artık... O da kalkıp bize gelmiş...

Bahriye'nin gürültüsü sorundu tabii; bir boğaz daha, o da sorun; ama asıl sorun annemin adını ağzına bile alamadığı hastalığıydı; onu kesik kesik, kuru kuru öksürten o uğursuz canlılığı, o ateşli tükenişi yaratan hastalığı... Günün birinde Bahriye bir anda geldiği gibi bir anda yok

oldu, tıpkı Sindrella gibi. Fahriye Neneyle okuldan döndüğümüzde gitmişti.

Annem evdeydi, erken çıkmıştı işten. Babamla birlikte sorup soruşturmuşlar, Bahriye'yi hastaneye yatırmışlardı.

“Sanatoryum,” dedi annem, o zaman Bahriye Nene'nin –ona da öyle seslenmem uygun görülüyordu annemle babam tarafından– hastalığının ne olduğunu anladım. “Sanatoryum” sözcüğünü biliyordum. Veremlileri yatırıyorlardı oraya.

“Böylesi, her şeyden önce kendi hayrına,” dedi annem. Her zaman dingin gölleri andıran, iri mavi gözleri kıvılcımlar saçıyordu. Oysa, Fahriye Nene'nin bir şey dediği yoktu ki...

“Yalnız şunu bil Fahriye Abla, çıkınca tekrar buraya gelemez. Hepimizin sağlığını düşünmek zorundayım. Ziyaretine gidebilirsin çok istiyorsan; ama gitmemeni tercih ederim. Bu menhus hastalığın portörlüğü var, biliyorsun. Yani sen mikrop alırsın, ama hastalanmazsın; fakat başkalarına bulaştırırsın. Çocuğumun sağlığını düşünmem gerek. Beni anlıyorsun, değil mi?”

“Anlıyorum,” dedi Fahriye Nene, sesi her zamankinden de zayıf çıkmıştı, arkası bize dönük ocaktaki çorba tenceresini karıştırıyordu, “gitmeyiveririm.”

“Telefonda konuşursunuz,” dedi annem. Sesi yumuşaktı, ama gözlerinde çakan şimşekler o kadar şiddetliydi ki koca bir orduyu bile yerinde mıhlatabilirdi.

“Peki, sen üzülme, öyle yaparız,” dedi Fahriye Nene, “söz.”

Annem mutfaktan çıkmıştı. Niyeyse, Fahriye Nene'ye dokunmak istedim. Gözlerinde yaş vardı, “Soğandan,” dedi Fahriye Nene, “anneannen mercimek çorbasına hep soğan doğrardı, daha lezzetli olur, öyle.” Elinin tersiyle gözlerini ovuşturdu.

Yüzüne bakıyordum, başımı okşadı, “Sen üzülme sakın, aldırma büyüklein işlerine. Sen çocuksun, keyfine bak,” dedi, bana elini sürmekten çekiniyor gibi bir hali vardı. Ona sarıldım.

Fahriye Nenem ile Bahriye’yi bir kez mutfakta birlikte görmüştüm. Bahriye’nin üstünde uyumakta direndiği şilteye oturmuşlardı. Daha doğrusu Fahriye Nenem oturmuştu, Bahriye onun kucağına yatmış, alçak sesle tuhaf bir türkü söylüyordu. Yanık bir sesi vardı. Fahriye Nenem usul usul onun saçlarını okşuyordu. İkisi koca dünyada baş başaydılar. Daha doğrusu, dünya ikisinden ibaretti ve gerisi umurları değildi. Mutfak kapısında öylece kalakaldım; niçin oraya geldiğimi unutmuştum. Onlara bakakaldım. Beni görmediler. Sessizce çekildim. O garip türkü beni çekmişti, gene de niye öyle yaptığımı bilmeden bir gölge gibi çekildim oradan.

Bahriye’nin, Fahriye Nenemin hatırına anneanne-min evine kabul edildiğini ya da niçin kapı dışarı edilmediğini anlamıştım. Çocuk aklım anlamaya yetmemişti belki de. Bulanık bir seziden öte bir şey değildi anladığımı sandığım... Onun bizim eve aynı güvenle gelişi...

O dönemde, yani benim çocukluğumda hayatta olan insanların tümünün yaşam maceraları büyük bir altüst oluşun ateşten çemberinde kırılmıştı; çemberi aşabilenler, yani hayatta kalanlar, yanıklarını onarmaya çabalayarak ve birbirlerine tutunarak yaşama macerasını sürdürürken bütün savaşların, barışların, yıkılışların ve kuruluşların altında devam eden eskil ve dayanıklı bir damarı kesmeye cüret etmiş Bahriye’yi belki o kadar da yadırgamıyorlardı; yani hep aynı değişmez düzen ikliminde yaşam yolunu kat edenlerin hissedebileceği ölçüde bir yabancılik ege-men değildi, Bahriye’ye besledikleri duygulara. Sadece tuhaf birisiydi o; kimine ürkütücü kimine uğursuz gelebi-

lirdi, masallardaki cadılar gibi; çocuklarının onunla görüşmesini yasaklayabilirlerdi ama ona hepten sırtlarını dönmeylerdi. Oysa artık iklim değişiyordu...

Kim ne derse desin, hatıralar karında birikir; anımsayış karından yukarıya yürüyen biri titreşimdir. İnsan yaşlandıkça o birikim boşalıyor, titreşim zayıflıyor, anılar zihinde uçuşan resimlere dönüyor. Çocukluğumun insanları şimdi benim için öyle. Ama niyeyse o silik resimleri anmak, eskilerin pek sevdikleri deyişle burnumun direğini sızlatıyor ve gözlerim yaşıyor.

Sonuçta hepimiz sağlık denetiminden geçtik; annem, babam, ben, Fahriye Nenem, hepimiz; akciğer röntgeni ve tükürük muayenesi. Hasta değildik. Streptomisin keşfedilip verem tedavisinde kullanılmaya başlanalı on yıl olmuştu ama hastalık hâlâ kâbuslu gizemini koruyordu. Annem bu kadarcık sağlık muayenesiyle yetinemedi. Evi dezenfekte ettirmek istiyordu. Babam ona abarttığını söyleyecek oldu ama annemin sakın gölleri andıran gözlerinde fırtına koptu; ve bir orduyu yerinde mihlamaya yetecek şiddetteki şimşekli bakışını babama yöneltti. Babam sustu. Sıhhiyecilere haber verildi. O tuhaf kokulu ilaçlarıyla geldiler ve o garip sıvıyı evin her tarafına; duvarlara, tavana, zemine püskürttüler. Böylece Bahriye Turşucu'nun evimizdeki izleri silinmiş oldu.

* * *

Aradan kaç yıl geçti, unuttum. Haberi getiren kimdi, onu da unuttum... Sahi nasıl haberleşilirdi eskiden? Şehirlerarası telefon etmek, hem pahalı hem külfetliydi. Mektup, tabii. Fahriye Nenem mektup yazar mıydı? Düzgün bir İstanbul ağzıyla konuşurdu Türkçeyi ama

eski yazıyı bilmezmiş; Cumhuriyet'ten sonra aneanemle birlikte Millet Mektebi'ne gidip yeni yazıyı öğrenmişler. Eğri büğrü harflerle titrek bir yazısı vardı. Alışveriş listelerinden anımsarım. Ama mektup yazar mıydı ve alır mıydı, bilmiyorum. Mektuplaşılmasa da herkes birbirinden haberdardı. Çoklukla birisi başka bir vilayetten çıkagelir, tüm akrabayı taallukattan, konu komşudan haber getirirdi. Bir ikinci habere kadar herkes birbirini düşünür, bu düşünceler ve anımsayışlar ilişkileri diri tutardı. Herkes birbirini şimdikinden çok daha fazla düşünürdü. Hayat daha sade, yavaş ve çok daha yoğundu. Her şey göz önündeydi, acımasızca çıplaktı, fakirlik, emek ve ıstırap, görmek isteyenler için tabii; tarihin tufanından bireylerin üzerine yağın ıstırap... Kömür küfelerinin altında iki büklüm kömürcü çıraklarının –ben yaşta çocuklar, çıplak ayaklarında yırtık lastik mesler– kar örtüsünde bıraktıkları izler... Buharlar kusan çamaşır teknelerinin başına çömelmiş, kan ter içinde, el âlemin kirlilerini çitileyen gündelikçi kadınlar... Sadece bedenler gizli ve kilitliydi... Tül perdelerin ardından sokağı gözleyen –doru atlı şehzadeyi bekleyen ya da mahallenin yoğurtçusunu–geçkin kızların ümitleri ve birikmiş hüznüleri... Sadece herkesin bildiği sırlardı asla konuşulmayan. Çocuklar nasıl vâkıf olacaklardı kilit altında tutulana ve konuşulmayana; olamazlarsa nasıl yaşayacaklardı?.. Çocuk dikkatim, hayatın sırlı kayalarının üstünde seken gündelik yaşamın gürültülü çağılısındaki ayrıntılara yönelmişti. Gün gelecek bu ayrıntılar, bilincimi alttaki kayalarla buluşturan ince ve sızılı damarlara açılacaktı.

Evet, bir gün İstanbul'dan bir haber aldık. Bahriye Turşucu, Darülaceze'de ölmüştü. O gün Fahriye Nene, hem de evin içinde hem de benim yanımda fosur fosur sigara içti ve kimse onun sigarasına dokunmadı.

Serap, giderek serap olmaktan çıkıp, zihnine çakılı kanlı canlı bir imgeye dönüşmekteydi. Kızın gençlik hayaliydi bu bu imge; sıcak ve yumuşaktı. Tenin dokunuşu... Kızın kokusu, saçlarının, gerdanının, koltukaltlarının kokusu yılların ötesinden buram buram doluyordu genzine. Parfüm kullanmayı bilmezdi. Doğal kokusu bedeninin. Güzelleşmeyi bilmezdi, beceriksizdi bu konuda. Saçlarının kestane rengi ışıltısı. Hayalindeki kıza -çocuğu olacak yaştaki bu hayale, bu anı-görüntüye- vaktiyle ilişki yaşanırken besleyemediği gecikmiş bir şefkat duyuyordu şimdi, merhamet belki de... Ona acı çektirmişti. Kız ağlamıştı. O kadar genç ve kırılığandı ki anı, masum... Onun için bir şeyler yapmalıydı. Ama ne... ne? Tek marifeti yazmaktı.

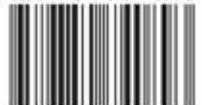
Edebiyatımızın en önemli seslerinden Erendiz Atasü, *Şairin Ölümü*'nde eski aşkları ve aldatmaları, yaşlanan bedenlerde yaşlanmayan arzuları, sığıntı yaşamları ve yalnız ölümleri, değişen anıları ve belirsiz gelecekları, beden ve ruh nasırlarını kurguluyor.

#yaşlılık #arzu #cinsellik #evlilik #aldatma #kadın

 can öykü

☞ canyayinlari.com ✈ twitter.com/canyayinlari f facebook.com/canyayinlari

ISSN: 978-975-07-4089-3

9 789750 740893